

ЕФЕКТИВНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ ТРЕТЬОГО ВІКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СЕРЕД ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ

Інна Чечун

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)

Лозівської міської ради Харківської області,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

inecca73@gmail.com

Науковий керівник: Валентина Березан

Постановка проблеми. Останні роки в нашій країні, як і країнах Європи, спостерігається тенденція до старіння населення. Відбувається це через низьку народжуваність і збільшення тривалості життя населення. За прогнозами соціологів відсоток населення похилого віку в 2030 році перевищить показник у 26 % від загальної кількості населення. Та на нашу думку цей показник може бути навіть вищим, через військові дії, які відбуваються на території нашої країни. Молодь, сім'ї з дітьми більш інтенсивно виїжджають за кордон, і багато хто з них не повернеться додому, молоді хлопці гинуть на фронті, а частина населення більш старшого віку через прив'язаність до місця і складність адаптації залишається вдома.

Хоч категорія населення похилого віку з кожним роком збільшується, проблема складності інтегрування осіб похилого віку в сучасне суспільство залишається сталою. Люди похилого віку частіше переживають складний період, який пов'язаний з виходом на пенсію. Вийшовши на пенсію вони багато часу проводять вдома, втрачають соціальні зв'язки, які були у них пов'язані з роботою, коло спілкування звужується до сімейного, вони можуть почуватися непотрібними та зайвими в соціумі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розуміння літніх людей як особливої соціальної групи займалися М. Житинська, А. Каркач, О. Кравченко, Т. Семигіна та ін. Проблеми соціальної інтеграції, соціально-педагогічної адаптації, міжособистісного спілкування людей похилого віку у своїх наукових роботах досліджували С. Архипова, О. Коваленко, Т. Коленіченко, Б. Крімер, М. Кухта, О. Новікова, І. Романова та ін. Проблемами навчання та освіти людей похилого віку займалися О. Агапова, О. Аніщенко, Г. Бевз, Т. Гальцева, В. Ковальчук, І. Сагун та ін., зокрема Університетами третього віку П. Веллас, Л. Лук'янова, Т. Скорик та ін.

Мета статті – довести, що залучення та навчання літніх людей в Університетах третього віку сприяє їх соціальній інтеграції в сучасне суспільство.

Виклад основного матеріалу. Зміна соціального статусу в літньому віці може негативно впливати на матеріальний добробут та моральний стан людини, погіршувати її психологічний стан, зменшувати здатність протистояти хворобам та адаптуватися до змін у середовищі, а також спричиняти невдоволення життям та соціальну ізоляцію [3, с. 3] Тому «людині похилого віку потрібні нові знання, компетентності з адаптації до нових умов життєдіяльності, збереження здоров'я, досягнення довголіття, навички для

щоденної діяльності, заняття улюбленою справою, суспільно корисною діяльністю, збереження зв'язків між поколіннями» [3, с. 3–4].

У 2002 році в Мадриді було прийнято «Міжнародний план дій з питань старіння населення», в якому одним із десяти зобов'язань було «забезпечення повної інтеграції й участі літніх людей у житті суспільства» [5, с. 9]. Тому соціальна інтеграція є одним з надважливих завдань державної політики у соціальній сфері. Також соціальна інтеграція є важливою складовою концепції «успішного старіння», яка зараз є дуже популярною.

Соціальна інтеграція являє собою процес включення індивіда в соціальне середовище, де він адаптується до соціальних норм, цінностей та ролей спільноти, до якої він належить. Цей процес передбачає активну участь особи у соціальних процесах, взаємодію з іншими членами суспільства та прийняття норм і правил, які діють у даному соціумі.

Люди похилого віку, які ефективно та вчасно інтегровані в суспільство, відчують себе значно здоровішими психічно та фізично, порівняно зі своїми однолітками. Така інтеграція сприяє їхній активності, поліпшує емоційний та психологічний стани, а також може впливати на збільшення тривалості життя.

Важливим для забезпечення інтеграції осіб літнього віку у суспільне життя, їх адаптації до технологічних інновацій, світоглядних змін тощо є їх участь у навчанні як до, так і після виходу на пенсію [2, с. 77].

Освіта для людей похилого віку входить у сферу неформальної освіти і спрямована на особистісний розвиток, допомагає у соціальній адаптації, сприяє взаємодії та збереженню активності у житті людей похилого віку, виступаючи в ролі соціального регулятора, що підтримує їхню життєву активність.

Інтегруватися в сучасне суспільство людям похилого віку допомагає одна із ланок освіти впродовж життя – Університет третього віку.

Університети третього віку (УТВ) – це заклади неформальної освіти для дорослих старшого віку, що функціонують самостійно або на базі територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), закладів формальної і неформальної освіти, закладів вищої освіти, закладів культури, громадських та інших організацій. Університети третього віку уособлюють одну з сучасних моделей інтеграції осіб літнього віку в сучасне суспільство шляхом активізації їх життєдіяльності, що покращує якість життя, сприяє впровадженню стратегії активного довголіття [1, с. 6].

«Університет третього віку» можна характеризувати як одну із сучасних моделей інтеграції осіб літнього віку у сучасному суспільстві, яка шляхом активізації їхньої життєдіяльності в цілому поліпшує якість життя, а отже сприяє вирішенню демографічної проблеми активної старості» [6, с. 66].

Наразі, Університети третього віку існують майже в усіх куточках України. Однак ця кількість є недостатньою, щоб задовольнити зростаючу потребу. Розвиток таких закладів та поширення інформації про них можуть стати важливим інструментом для соціальної інтеграції та підтримки пенсіонерів [4, с. 448].

Метою діяльності Університетів третього віку є сприяння навчанню протягом усього життя, формування позитивного соціального впливу на

особистість у її післяпрофесійний період, виявлення потенційних ресурсів для розвитку та саморозвитку, а також соціалізація та інтеграція до суспільного життя з метою активної та продуктивної діяльності в інтересах особистості, суспільства і держави.

Навчання в Університеті третього віку дає можливість літнім людям отримати соціально-педагогічну підтримку, адаптуватися до змін, що відбуваються в соціальному середовищі, мати рівні можливості, інтегруватися в суспільство та вести активний спосіб життя.

Навчання людей похилого віку виконує низку функцій, що сприяють її соціальній інтеграції: адаптивну, комунікативну, інформаційну, просвітницьку, реабілітаційну та функцію соціального захисту [2, с. 79].

Усі ці функції реалізуються під час проведення різноманітних занять та заходів, а також діяльності гуртків. Заняття можуть проходити, як для груп, так і індивідуально, можуть мати форму лекцій, дискусій та практичних занять. Методики, за якими працює Університет третього віку, спрямовані на підтримку активного навчання та розвитку літніх людей. Тут враховуються особливості дорослих учнів, створюється сприятливе середовище для їх навчання. Методики орієнтовані на практичність вирішення завдань та проблем. Усі напрями навчання є актуальними та підлаштованими під можливості та потреби літніх людей.

Тому найпоширенішими курсами в університетах третього віку є курси практичного спрямування, такі як комп'ютерні, мовні, здорового способу життя та психологічні. А також великою популярністю користуються заняття, які співпадають із захопленнями людей – це рукоділля, садівництво, кулінарія, образотворче мистецтво, музика та співи.

Відвідування таких занять дає змогу людям похилого віку отримати нові знання й навички, які дадуть змогу почуватися на рівних з молодшими поколіннями в сучасному суспільстві. Це як, наприклад, комп'ютерні чи мовні курси. Курси пов'язані з психологією та здоровим способом життя – покращують психоемоційне та фізичне самопочуття. Вони допомагають розібратися у собі, покращити стосунки з оточуючими, почуватися молодшими та здоровішими. Заняття, які співпадають із захопленнями, сприяють у цікавому та корисному проведенню дозвілля і зайнятості літніх людей. Під час таких занять у невимушеній формі відбувається спілкування з однодумцями, обмін досвідом та знаннями.

Таким чином, люди похилого віку, відвідуючи заняття в Університетах третього віку, інтегруються в сучасне суспільство. Відбувається це через отримання нових знань та вмінь, які необхідні літнім людям для того, щоб не почуватися відсталими від сучасності, а отже і від більшої частини соціуму, в якому проживає літня людина. Покращення психоемоційного стану, відображається на покращенні в стосунках людини з рідними і друзями та іншими соціальними групами, частиною яких є літня людина. І наостанок, в Університетах третього віку літні люди можуть знайти друзів та однодумців, створюючи таким чином нову спільноту. Усі наведені аспекти, як окремо, так і

разом, є вираженням соціальної інтеграції літнього населення через Університети третього віку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Університети третього віку дають можливість літнім людям брати активну участь у різноманітних соціальних заходах та навчальних програмах, що сприяє їх соціальній інтеграції. Участь у навчальних заходах сприяє збереженню і розвитку когнітивних функцій, що позитивно впливає на самопочуття та емоційний стан людей похилого віку, стимулює до активного способу життя та дозволяє завести нові знайомства і друзів.

Отже, можна зробити висновок, що Університети третього віку є ефективними засобами забезпечення соціальної інтеграції серед літніх людей, сприяючи їх активному й «успішному старінню». У подальшому вивченні цієї теми можна торкнутися питань впливу Університету третього віку на відносини між поколіннями та активність і участь у громадському житті людей похилого віку. Це допоможе краще зрозуміти роль Університетів третього віку у сприянні соціальній інтеграції літніх людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О. В. Положення про університет третього віку. Київ : ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України, 2021. 20 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/733599/1/Polozhenia_UTV_Anishchenko.pdf
2. Архипова С. П. Роль освіти в інтеграції й участі людей літнього віку в житті суспільства. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2014. № 5 (1). С. 75-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2014_5%281%29_10
3. Житинська М. О. Соціально-педагогічна підтримка життєдіяльності осіб похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України. Київ, 2018. 250 с. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40219/Zhytynska_dis.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Крімер Б. О. Соціальна інтеграція осіб літнього віку в Україні як складова політики «активного старіння». Соціально-трудова відносина: теорія і практика. 2014. № 2. С. 445–450. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/763c5354-3606-4440-8d1e-9c8959dbe59f/content>
5. Лук'янова Л. Концепція діяльності Університетів третього віку. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2021. 70 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730357/1/konceptiy%D0%B0_%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F.pdf
6. Скорик Т. В., Шевченко І. С. Університет третього віку як модель соціальної інтеграції осіб літнього віку в сучасне суспільство. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна.* 2014. Вип. 8. С. 60–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2014_8_9.